

Голові разової спеціалізованої ради PhD 15095  
Запорізького національного університету,  
доктору наук з фізичного виховання і спорту, професору  
Карауловій Світлані Іванівні

**Відгук  
офіційного опонента**

кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента  
**Пантіка Василя Васильовича** на дисертаційну роботу  
Шила Олексія Миколайовича «Удосконалення фізичної підготовленості та  
показників психофізіологічного стану підлітків 12–17 років засобами  
стрілецького хортингу», подану на здобуття наукового ступеня доктора  
філософії (PhD) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю  
017 «Фізична культура і спорт»

***Актуальність теми***

Рецензована дисертаційна робота присвячена вирішенню актуальної проблеми – підвищенню ефективності позашкільної фізкультурно-спортивної роботи з підлітками 12–17 років засобами стрілецького хортингу. Позашкільна спортивно-фізкультурна діяльність сьогодні є одним із провідних інструментів компенсації дефіциту рухової активності школярів, а водночас – майданчиком для формування вольових якостей, дисциплінованості та відповідальної поведінки.

Стрілецький хортинг як спортивно-прикладний вид, що інтегрує елементи стрільби з пневматичної зброї та рухової підготовки, є принципово новим явищем у вітчизняній позашкільній фізкультурно-спортивній роботі. Дослідження Олексія ШИЛА є першою спробою наукового педагогічного обґрунтування ефективності цього виду для підлітків, що дозволяє розглядати роботу як одне з перших комплексних досліджень зазначеної проблематики у вітчизняній теорії та методиці фізичного виховання і спорту.

Особливої актуальності темі надає соціальний контекст сьогодення: в умовах воєнного стану в Україні запит на поєднання патріотично спрямованої, безпекової та здоров'язберігальної підготовки молоді є надзвичайно гострим.

***Зв'язок роботи з науковими програмами***

Дисертація виконана в рамках науково-дослідної тематики Запорізького національного університету за темою «Теоретико-методичні засади

вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022-2026 роки, номер державної реєстрації 0122U001108, що підтверджує інституційну підтримку роботи та відповідність пріоритетам розвитку галузі фізичної культури і спорту в Україні.

### ***Обґрунтованість наукових положень, висновків, рекомендацій***

Дисертаційна робота Шила О.М. характеризується логічною побудовою та послідовністю викладу матеріалу. Структура дослідження забезпечує взаємозв'язок між поставленими завданнями, а сформульовані висновки узгоджуються з результатами проведеного теоретичного та експериментального дослідження. Зміст роботи свідчить про реалізацію визначеної мети та розв'язання поставлених завдань, а результати педагогічного експерименту дають підстави для оцінки висунутої гіпотези.

Обґрунтованість наукових положень і висновків забезпечується використанням комплексу сучасних методів дослідження та статистичної обробки даних. Для аналізу результатів застосовано метод коваріаційного аналізу (ANCOVA) з урахуванням вихідних значень досліджуваних показників як коваріат, що дало змогу оцінити міжгрупові відмінності з урахуванням початкових характеристик учасників дослідження. Використання зазначеного статистичного підходу відповідає меті і дизайну педагогічного експерименту. Додатковим підґрунтям для інтерпретації отриманих результатів є перевірка статистичних передумов застосування ANCOVA, зокрема нормальності розподілу залишків, гомогенності дисперсій, однорідності регресійних нахилів та лінійності зв'язку між коваріатою і залежною змінною. Це сприяє належному рівню достовірності та обґрунтованості представлених результатів.

Теоретичні висновки роботи базуються на опрацюванні значного масиву наукової літератури з проблем фізичної підготовленості, психофізіологічного розвитку підлітків і організації позашкільної фізкультурно-спортивної діяльності. Проведений теоретичний аналіз дозволив обґрунтувати можливості застосування стрілецького хортингу як засобу комплексного розвитку підлітків, що поєднує вплив на фізичні, психофізіологічні, спеціальні та мотиваційні складові їхньої підготовленості. Це створює теоретичне підґрунтя для

подальшого вивчення ефективності зазначеного виду діяльності у практиці позашкільної освіти.

Вибірка дослідження (103 особи, ЕГ – 52, КГ – 51, два вікових діапазони, обидві статі) є достатньою для отримання доказових результатів у форматі контрольованого педагогічного експерименту.

Практичні рекомендації, запропоновані в дисертаційній роботі, ґрунтуються на результатах проведеного педагогічного експерименту та орієнтовані на використання в системі позашкільної фізкультурно-спортивної роботи. Їх зміст узгоджується із завданнями позашкільної фізкультурно-спортивної діяльності та може бути використаний у роботі закладів позашкільної освіти, спортивних секцій та інших установ відповідного профілю.

Запропонована трирівнева структура програми, що включає базовий, спеціалізований і тактичний етапи, відображає послідовність організації навчально-тренувального процесу та створює передумови для її застосування в практиці позашкільної освіти.

### ***Структура та зміст роботи***

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (170 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 232 сторінки, основний текст містить 29 таблиць і 15 рисунків. Структура є логічною, послідовною і відповідає меті та завданням дослідження.

У вступі представлено основні структурні елементи дослідження: об'єкт, предмет, мету, завдання та гіпотезу, а також висвітлено наукову новизну і практичне значення роботи. Зміст гіпотези співвідноситься із загальною логікою дослідження та знаходить відображення в організації педагогічного експерименту, для реалізації якого використано відповідний комплекс теоретичних, емпіричних і статистичних методів.

Перший розділ присвячено аналізу теоретико-методичних засад досліджуваної проблеми. У ньому узагальнено наукові підходи до вивчення фізичної підготовленості та психофізіологічного стану підлітків, розглянуто місце позашкільної фізкультурно-спортивної роботи в системі їх розвитку, охарактеризовано нормативно-правові засади її функціонування та соціально-

педагогічні функції в сучасних умовах. Також висвітлено можливості використання стрілецького хортингу як засобу впливу на фізичну підготовленість, координаційні здібності, психофізіологічний стан, функціональні можливості та мотиваційну сферу підлітків.

Другий розділ містить характеристику організації дослідження, використаного методичного інструментарію та особливостей проведення педагогічного експерименту. Представлено склад вибірки, етапи дослідження, а також комплекс теоретичних, емпіричних і статистичних методів. Окрему увагу приділено застосуванню коваріаційного аналізу (ANCOVA) для оцінювання результатів експерименту та опису процедур перевірки статистичних передумов його використання.

Третій розділ присвячено констатувальному етапу дослідження, а отримані результати свідчать про вихідну еквівалентність експериментальної та контрольної груп за всіма 19 показниками чотирьох доменів. Отримані дані враховано під час подальшого аналізу результатів педагогічного експерименту та інтерпретації міжгрупових відмінностей.

У четвертому розділі представлено структуру та зміст програми занять стрілецьким хортингом, яка включає базовий, спеціалізований і тактичний етапи, а також наведено її порівняння з програмою, що використовувалася в контрольній групі. Подано результати педагогічного експерименту за досліджуваними показниками із застосуванням показників розміру ефекту ( $\eta^2_p$ ), що дало змогу охарактеризувати особливості виявлених відмінностей між групами. Статистично значущий ефект фактора «група» встановлено у більшості підсумкових міжгрупових порівнянь. При цьому найбільш виражені ефекти зафіксовано у доменах мотиваційно-емоційної готовності та когнітивно-регуляторного стану.

П'ятий розділ містить узагальнення результатів дослідження та їх обговорення з урахуванням сучасних наукових підходів. У розділі розглянуто результати, отримані в процесі експериментальної роботи, а також окреслено окремі обмеження дослідження, пов'язані з особливостями формування вибірки та організації педагогічного експерименту.

Розділи роботи логічно завершені, кожен містить висновки, що відповідають поставленим завданням і забезпечують змістову наступність між структурними частинами дисертації. Загальні висновки є конкретними, узгодженими з результатами педагогічного експерименту і охоплюють усі п'ять завдань дослідження.

### ***Наукова новизна та теоретична значущість***

Наукова новизна роботи належним чином обґрунтована. Дослідником уперше:

- теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено інноваційну програму занять стрілецьким хортингом, орієнтовану на удосконалення фізичної підготовленості та показників психофізіологічного стану підлітків 12–17 років у позашкільній фізкультурно-спортивній роботі;

- одержано емпіричні дані щодо результативності інноваційної програми занять стрілецьким хортингом в умовах контрольованого педагогічного експерименту з експериментальною і контрольною групами, попереднім і підсумковим тестуванням;

- обґрунтовано доцільність оцінювання результативності інноваційної програми занять стрілецьким хортингом за поєднанням показників фізичної підготовленості, психофізіологічного стану, результативності контрольних стрілецьких вправ, вправності поводження зі зброєю та мотиваційно-емоційної готовності до занять;

- застосовано підхід до оцінювання підсумкових результатів експериментальної і контрольної груп з урахуванням вихідного рівня досліджуваних показників.

У роботі удосконалено:

- уточнено підходи до відбору засобів, формування змісту та побудови структури занять стрілецьким хортингом з урахуванням вікових особливостей підлітків 12–17 років, вимог безпеки та специфіки позашкільної фізкультурно-спортивної діяльності;

- підходи до оцінювання результативності занять стрілецьким хортингом на основі поєднання показників фізичної підготовленості, психофізіологічного стану, результативності контрольних стрілецьких вправ, вправності поводження зі зброєю та мотиваційно-емоційної готовності;

- науково-методичні підходи до організації контрольованого педагогічного експерименту з експериментальною і контрольною групами в умовах позашкільної фізкультурно-спортивної роботи із застосуванням попереднього й підсумкового тестування.

У дисертації набули подальшого розвитку:

- наукові уявлення про стрілецький хортинг як засіб комплексного впливу на фізичну підготовленість, психофізіологічний стан, мотиваційно-емоційну готовність і діяльнісні прояви підготовленості підлітків у позашкільній фізкультурно-спортивній роботі;

- положення про поєднаний вплив фізичної, координаційної, спеціальної стрілецької, регуляторної, мотиваційно-емоційної та безпекової складових занять на підготовленість підлітків 12–17 років;

- підходи до інтерпретації результатів педагогічного експерименту не лише за внутрішньогруповою динамікою, а й через оцінювання підсумкових відмінностей між експериментальною і контрольною групами з урахуванням вихідного рівня показників.

**Теоретичне значення роботи** полягає у розширенні наукових уявлень про можливості стрілецького хортингу як засобу комплексного розвитку підлітків, у збагаченні понятійного апарату суміжних галузей знань – педагогіки фізичного виховання, психофізіології спорту та теорії позашкільної освіти.

У роботі обґрунтовано підхід до трактування стрілецького хортингу як засобу комплексного впливу на фізичний і психофізіологічний розвиток підлітків. Такий підхід доповнює наявні наукові положення щодо можливостей використання спортивно-прикладних видів діяльності у позашкільній фізкультурно-спортивній роботі та сприяє подальшому розвитку відповідних теоретико-методичних засад.

## ***Повнота викладення результатів дисертаційного дослідження у наукових фахових виданнях***

Основні наукові положення, результати та висновки дисертаційного дослідження висвітлено у 14 наукових працях, серед яких: 7 – статей опубліковано у фахових наукових виданнях України, 2 – публікації додатково розкривають результати дослідження, 5 праць представлено в матеріалах науково-практичних конференцій.

Результати дослідження пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях, де були представлені та обговорені окремі положення й результати виконаної роботи. Зміст опублікованих праць відображає основні напрями дослідження, його теоретичні засади та результати педагогічного експерименту.

Аналіз публікацій свідчить про представлення в них ключових положень дисертаційної роботи, зокрема теоретико-методичних аспектів дослідження та результатів експериментальної перевірки запропонованих підходів. Це дає підстави констатувати відповідність опублікованих праць змісту та основним результатам дисертаційного дослідження.

## ***Практичне значення результатів***

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні та апробації інноваційної програми занять стрілецьким хортингом, орієнтованої на використання в системі позашкільної фізкультурно-спортивної роботи з підлітками. Запропонована програма може бути використана в діяльності закладів позашкільної освіти, спортивних секцій, молодіжних центрів та громадських організацій відповідного спрямування.

Структура програми передбачає послідовну організацію навчально-тренувального процесу через базовий, спеціалізований і тактичний етапи, що враховує особливості поетапного формування фізичної підготовленості та розвитку психофізіологічних якостей підлітків.

Практичне спрямування результатів дослідження підтверджується їх упровадженням у діяльність закладів позашкільної освіти, що засвідчено відповідними актами впровадження.

### ***Стиль та мова дисертації***

Дисертаційна робота викладена українською мовою з використанням наукової термінології, характерної для галузі фізичної культури і спорту. Виклад матеріалу є послідовним і відповідає основним вимогам наукового стилю. Результати дослідження, їх аналіз та інтерпретація подані відповідно до структури роботи та логіки проведеного дослідження.

Анотацію та ключові слова представлено українською й англійською мовами, що сприяє ознайомленню ширшого кола науковців з основними результатами дисертаційного дослідження.

### ***Дискусійні положення та побажання***

Незважаючи на високу якість роботи, є низка зауважень рекомендаційного характеру:

1. Зіставлення програм експериментальної та контрольної груп представлено переважно на рівні якісних характеристик структурних компонентів. Детальніша кількісна параметризація обсягу педагогічного впливу за кожним блоком підвищила б доказовість і відтворюваність цього порівняння.

2. Показники мотиваційно-емоційної готовності розглядаються поряд із фізичними та психофізіологічними характеристиками. Водночас доцільним видається більш детальне висвітлення психометричних характеристик застосованого анкетного інструментарію, зокрема показників надійності та внутрішньої узгодженості.

3. Розділ, присвячений обговоренню результатів дослідження, міг би бути доповнений ширшим зіставленням отриманих даних із результатами досліджень, виконаних у суміжних видах спорту, зокрема у пневматичній стрільбі, хортингу та практичній стрільбі.

4. Перспективи подальших досліджень доцільно конкретизувати шляхом визначення не лише загальних тематичних напрямів, але й окремих параметрів майбутніх наукових розробок, зокрема щодо тривалості педагогічних програм, особливостей експериментального дизайну та порівняльного аналізу різних контингентів учасників

Наведені зауваження та рекомендації мають дискусійний характер і спрямовані на подальший розвиток даної наукової проблематики. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не знижують наукової і практичної цінності отриманих результатів.

**Висновок.** Дисертаційна робота Шиля Олексія Миколайовича «Удосконалення фізичної підготовленості та показників психофізіологічного стану підлітків 12–17 років засобами стрілецького хортингу», є завершеним самостійним дослідженням, що відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01. 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор, Шило Олексій Миколайович, заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент:

кандидат наук з фізичного виховання і спорту,  
доцент, декан факультету фізичної культури і спорту  
Волинського національного університету  
імені Лесі Українки

Василь ПАНТІК